Dionysii Catonis
DISTICHA
DE
MORIBUS
AD
FILIUM,

Recognita de novo ad Metaphrasin & Castigationes *Josephi Scaligeri.*
à J. R.
In usum Scholarum.

Illis quæ cecinit Themis, aut Thymbræus Apollo,
Non canit hisce cœtus deteriora Cato,

Edinburgi, Excudebant Hæredes & Successores *Andreæ Andersen,* Typographi Regiæ Majestatis, 1695.

YALE UNIVERSITY LIBRARY

PRÆFATIO,

Cum breviſſimis Præceptis.

QUum animadverterem, quam plurimos homines graviter errare in via morum, ſuccurendum & conſulendum eorum opinioni exiſtimavi: maxime, ut glorioſe viverent, & honorem contingerent. Nunc te fili chariſſime) docebo, quo pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ita legito, ut intelligas: Legere enim & non intelligere, negligere eſt.

ITaque *Deo* ſupplica.
Parentes Ama.
Cognatos cole.
Magiſtrum metue.
Datum ſerva.
Foro te para,
Cum bonis ambula.
Ad conſilium ne acceſſeris antequam voceris.
Mundus eſto.
Saluta libenter.
Majori cede.
Minori parce.
Rem tuam cuſtodi.
Verecundiam ſerva
Diligentiam adhibe.
Libros lege.
Quæ legitis memento.
Familiam cura.
Blandus eſto.
Iraſci abs re noli.
Neminem irriſeris.
Miſerum ne irriſeris.
Mutuum dato.
Cui des videto,
In judicium adeſto.
Convivare raro.
Quod ſatis eſt dormi:
Jus jurandum ſerva.
Vino te tempera.
Pugno pro patria:
Nil temerè crediderîs.
Tu te conſule.
Meretricem fuge.
Literas diſce.
Nihil mentiri debes.
Bonis benefacito.
Maledicus ne eſto.
Exiſtimationem retine.
Æquum judica.
Parentes patientia vince.
Beneficii accepti memor eſto.
Ad prætorium ſtato.
Conſultus eſto.
Utere virtute.
Iracundiam tempera.
Trohe lude.
Aleas fuge.
Nil ex arbitrio virium feceris.
Minorem te ne contempſeris.
Aliena concupiſcere noli.

Conjugem ama.
Liberos erudi. (tuleris.
Patere legem quam ipse
Pauca in convivia loquere.
Illud studè quod justum est.
Amorem libenter ferto.

DISTICHORUM DE MORIBUS. LIBER I.

Dei cultus præcipuus.

SI Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi præcipuè sit purâ mente colendus:

Somnolentia vitanda.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto,
Nam diuturna quies viciis alimenta ministrat.

Cohibenda lingua.

Virtutem primam esse puta compescere linguam,
Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere

Sibi ipse conveniendum.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse,
Convenlet nulli, qui secum dissidet ipse.

Nemo temerè culpandus.

Si vitam inspicias hominum, si denique mores;
Cum culpes alios, nemo sine crimine vivit.

Utilitas divitiis anteponenda.

Quæ noscitura tenes, quamvis sint chara relinque,
Utilitas opibus præponi tempore debet.

Mores pro tempore mutandi.

Constans aut lenis, cum res expostulat, esto;
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat;

Uxori non semper assentiendum.

Nil temerè uxori de servis crede quærenti:
Sæpe etenim mulier, quem conjunx diligit, odit.

Inflandum correctioni amici.

Cumque mones aliquem, nec se velit ipse moneri,
Si tibi sit charus, noli desistere cœptis.

Stulti

Stulti verbis non vincuntur.

Contra verbosos noli contendere verbis,
Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis.

Amicus sibi quisque primus.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus,
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Rumores spargere vetitum.

Rumores fuge, ne incipias novus author haberi,
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse loquutum.

Fides aliena non promittenda.

Rem tibi promissam certo promittere noli,
Raro fides ideo est, quia multi multa loquuntur.

Judex quisque suis.

Cum te alliquis laudat, judex tuus esse memento,
Plus aliis de te, quam tu tibi credere noli.

Beneficiorum ratio.

Officium alterius multis narrare memento,
Atque aliis cum tu benefeceris, ipse sileto.

Senio bene gesta referenda.

Multorum cum facta senex & dicta recenses,
Fac tibi succurant, juvenis quæ feceris ipse.

Suspitionis labes.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur:
Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici.

In prosperis de adversis cogitandum.

Cum fueris fœlix, quæ sunt adversa caveto,
Non eodem cursu respondent ultima primis.

Mors alterius non speranda.

Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

Amicus in dono æstimandus.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, plenè & laudare memento.

Paupertatis tollerantia.

Infantem nudum cum te natura crearit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Mors non formidanda.

Ne timeas illam, quæ vitæ eſt ultima finis;
Qui mortem metuit, quod vivit perdit id ipſum.

Amicorum ingratitudo fugienda.

Si tibi pro meritis nemo reſpondet amicus.
Incuſare Deum noli, ſed teipſum coerce.

Frugalitas.

Ne tibi quid deſit, quæſitis utere parce;
Utque quod eſt ſerves ſemper tibi deeſſe putato.

Promiſſio iterata moleſta.

Quod præſtare potes, ne bis promiſeris ulli:
Ne fis ventoſus, dum vis bonus ipſe videri.

Ars arte deludenda.

Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus,
Tu quoque fac ſimile: ſic ars deluditur arte.

Blandiloquentia ſuſpecta.

Noli homines blando nimium ſermone probare:
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Liberi artibus inſtruendi.

Cum tibi ſint nati, nec opes tunc artibus illos
Inſtrue, quo poſſint in opem defendere vitam.

Res quomodo æſtimanda.

Quod vile eſt, carum: quod carum eſt, vile putato:
Sic tibi nec cupidus, nec avarus habeberis ulli.

Culpata non facienda.

Quæ culpare ſoles, ea tu ne feceris ipſe:
Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum.

Concedenda petenda.

Quod juſtum eſt petito, vel quod videatur honeſtum;
Nam ſtultum eſt petere id quod poſſit jure negari.

Nota ignotis non commutanda.

Ignotum tibi tu noli præponere notis:
Cognita judicio conſtans incognita caſu.

Dies quiſque ſupremus putandus.

Cum dubia incertis verſetur vita periclis:
Pro lucro tibi pone diem, qualcunque laboras,

Ob-

Obſecundandum amicis.

Vincere cum poſſis interdum cede ſodali:
Obſequio quoniam dulces retinentur amici:

Amicitiæ mutua Officia.

Ne dubites, cum magna petas impendere parva:
His etenim rebus conjungit gratia charos.

Amicitia rixas odit.

Litem inferre cave cum quo tibi gratia juncta eſt;
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Caſtigatio ſine ira.

Servorum ob culpam, cum te dolor urgit in iram:
Ipſe tibi moderare, tuis ut parcere poſſis.

Patientia vince.

Quem ſuperare potes interdum vince ferendo:
Maxima enim morum ſemper patientia virtus.

Quæſita ſunt ſervanda.

Conſerva potius, quæ ſunt jam parta labore:
Cum labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas;

Conſulendum ſibi in primis.

Dapſilis interdum notis & charus amicis;
Cum fueris felix, ſemper tibi proximus eſto.

LIBER II. PRÆFATIO.

TElluris ſi forte velis cognoſcere cultus,
Virgilium legito, quod ſi mage noſce labo
Herbarum vires, *Macer* has tibi carmine dicet,
Corporis ut cunctos poſſis depellere morbos,
Si Romana cupis, & civica noſcere bella,
Lucanum quæras, qui *Martis* prælia dixit:
Si quis amare velis, vel diſcere amare legendo,
Naſonem petito: *Si* in autem cura tibi hæc eſt,
Ut ſapiens vivas; audi quæ diſcere poſſis,
Per quæ ſemotum vitiis traducitur ævum.
Ergo ades, & quæ ſit ſapientia, diſce legendo.

De omnibus bene merendum.

SI potes, ignotis etiam prodeſſe memento,
Utilius regno eſt meritis acquirere amicos:

Arcana non scrutanda.

Mitte arcana Dei, Cœlumq; inquirere quid sit,
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Mortis timor gaudia pellit.

Linque metum lethi, nam stultum est tempore in omni,
Dum mortem metuis amittere gaudia vitæ.

Iracundia cavenda.

Iratus de re incerta contendere noli:
Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Expendendum ubi opus est.

Fac sumtum properè, cum res desiderat ipsa;
Dandum etenim est aliquid cum tempus postulat aut res.

Fortuna modica tutior.

Quod nimium, est fugito parvo gaudere memento:
Tuta magè est puppis, modico, quæ flumine fertur.

Occulta vitia reticenda.

Quod pudeat socios, prudens celare memento:
Ne plures culpent id quod tibi displicet uni.

Occulta tandem relevantur.

Nolo plures pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, sed tempore patent.

Imbecillitas virtute compensatur.

Corporis exigui vires, contemnere noli,
Consilio pollet cui vim natura negavit.

Cedendum potiori ad tempus.

Quem scires non esse parem tibi, tempore cede:
Victorem à victo superari sæpe videmus.

Rixandum cum familiaribus non esse.

Adversus notum noli contendere verbis:
Lit minimis verbis interdum maxima crescit.

Fortuna non quærenda sorte.

Quid Deus intendat noli perquirere sorte,
Quid statuit de te, sine te deliberat ipse.

Luxus odium generat.

Invidiam nimio cultu vitare memento:
Quæ si non lædit, tamen hæc sufferre molestum.

Animus

Animus non deponendus ob iniquum judicium.

Esto animo forti, cum sis damnatus iniquè,
Nemo diu gaudet, qui judice vincet iniquo.

Reconciliatis lis non revocanda.

Litis præteritæ noli maledicta referre,
Post inimicitias iram meminisse malorum est.

Teipsum neque landa neque culpa.

Nec te colaudes, nec te culpaveris ipse;
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Parsimonia.

Utere quæsitis parce, cum sumptus abundat:
Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Supercilium nonnunquam deponendum.

Insipiens esto, cum tempus postulat aut res:
Stultitiam simulare loco, prudentia summa est,

Neque prodigus, neque avarus.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento,
Crimen avaritiæ, nam sunt contraria famæ.

Loquaci parum credendum.

Noli tu quædam referenti credere semper,
Exigua iis tribuenda fides qui multa loquuntur.

Ebrius vinum non accusat.

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli:
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Amicis consilia credenda.

Consilium arcanum tacito committe sodali:
Corporis auxilium medico committe fideli.

Successus malorum ne te offendat.

Indignos noli successus ferre molestè,
Indulget fortuna malis ut lædere possit.

Futuros casus providendos.

Prospici, qui veniunt, hoc casus esse ferendos:
Nam lævius lædit, quicquid prævidimus antè.

Animus in adversis spe fovendus.

Rebus in adversis animum submittere noli,
Spem retine: spes una hominem nec morte relinquit.

Oppor-

Opportunitas cum contigit tenenda.

Rem tibi quam noscis aptam, demittere noli:
Fronte capillata, post est occasio calva.

Futura ex præteritis colligenda.

Quod sequitur specta, quodq; imminet, ante videto;
Illum imitare Deum, qui partem spectat utramq;

Vitæ ratio habenda.

Fortius ut valeas, interdum parcior esto;
Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Multitudini credendum.

Judicium populi nunquam contempseris unus:
Ne nulli placeas dum vis contemnere multos.

Valetudo curanda.

Sit tibi præcipue, quod primum est, cura salutis,
Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Non observanda somnia.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat,
Dum vigilans sperat, per somnum cernit id ipsum.

LIBER. III.

PRÆFATIO.

HOc quicunque cupis carmen cognoscere, Lector
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ;
Commoda multa feres, sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem: sed te neglexeris ipse.

Dandam esse operam literis.

INstrue præceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

Moribus captanda fama.

Fortunæ donis semper parere memento;
Non opibus bona fama datur sed moribus ipsis.

Recte agendo aliorum linguam ne timeas.

Cum recte vives, ne cures verba malorum:
Arbitrii nostri non est, quid quisque locatur.

Amici crimen celandum.

Productus testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcumq; potes celato crimen amici.

Blandis

Blandiloquentia ſuſpecta.

Sermones blandos bleſoſque cavere memento,
Simplicitas veri ſana eſt, fraus ficta loquendi.

Ignavia vitæ fugienda.

Segnitiem fugito, quæ vitæ ignavia fertur:
Nam cum animus languet, conſumit inertia corpus.

Animus feſſus relaxandus.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem.

Malo animo neminem reprehendas.

Alterius dictum, aut factum ne carpſeris unquam,
Exemplo ſimili ne te deridear alter.

Hæreditas augenda.

Quod tibi ſors dederit tabulis ſuprema, notato,
Augendo ſerva, ne fis quem fama loquatur.

Senectus ſit munifica.

Cum tibi divitiæ ſuperant in fine ſenectæ,
Munificus facito vivas, non parcus amicis.

Verba attendenda, non os loquentis.

Utile conſilium dominus ne deſpice ſervi,
Nullius ſenſum ſi prodeſt, tempſeris unquam.

Præſenti utendum fortuna.

Rebus & in cenſu, ſi non eſt, quid fuit ante;
Fac, vivas contentus eo, quod tempora præbent.

Uxor ſpe dotis non quærenda.

Uxorem fuge ne ducas ſub nomine dotis,
Nec retinere velis, ſi cœperit eſſe moleſta.

Alieno ſapere exemplo.

Multorem diſce exemplo quæ facta ſequaris,
Quæ fugias: Vita eſt nobis aliena magiſtra.

Nihil ultra vires.

Quod potes, id tentes: operis ne pondere preſſus,
Succumbat labor, & fruſtra tentata relinquas.

Conſentire videtur qui tacet.

Quod noſti haud recte factum, nolito filere:
Ne videare malos imitari velle tacendo.

Rigor favore temperandus.

Judicis auxilium sub iniqua lege rogato,
Ipsæ etiam leges cupiunt, ut jure regantur.

Feras quæ tua culpa patereris.

Quod meritò pateris patienter ferre memento,
Cumq; reus tibi sis, ipsum te judice damna.

Multa legenda, sed cum judicio.

Multa leges facito, perlectis perlege multa:
Nam miranda canunt, sed non credenda Poëtæ.

Modeste in convivio loquendum.

Inter convivas, sac sis sermone modestus;
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

Iracundia uxoris non formidanda.

Conjugis iratæ nolito verba timere:
Nam lachrymis struit insidias, dum fœmina plorat

Quæsitis utendum non abutendum.

Utere quæsitis, sed ne videaris abuti,
Qui sua consumunt, cum deest aliena sequuntur.

Mors non formidanda

Fac tibi proponas, mortem non esse timendam:
Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Uxor proba si loquax ferenda.

Uxoris linguam, si frugi est, ferre memento,
Namque malum est, te nolle pati, hanc non posse tacere.

Pietas erga parentes.

Æqua dilligito charos pietate parentes,
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

LIBER IV.

PRÆFATIO.

SEcuram quicunque cupis traducere vitam,
Nec vitiis hærere animum, quæ moribus obsunt:
Hæc præcepta tibi semper relegenda memento,
Invenies aliquid quo te nitare Magistro.

Divitiarum contemptus.

DEspice divitias, si vis animo esse beatus;
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.

Vivere

Vivere ad naturam optimam.

Commoda naturæ nollo tibi tempore dêrunt,
Si contentus eo fueris, quod postulat usus.

Res ratione regenda.

Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes;
Noli fortunam, quæ nulla est dicere cæcam.

Amor pecuniæ ad usum.

Dilige denarium, sed parcè dilige formam:
Quam nemo sanctus, nec honestus captat habere.

In valetudine ne opibus parcas.

Quum fueris locuples corpus curare memento:
Æger dives habet nummos, sed non habet ipsum.

Castigatio paterna ferenda.

Verbera cum tuleris, discens aliquando magistri,
Fer patris Imperium, cum verbis exit in iram.

Certa & utilia agenda.

Res age quæ prosunt: Rursus vitare memento,
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

Libenter donandum.

Quod donare potes, gratis concede roganti:
Nam rectè fecisse bonis, in parte lucrosum est.

Suspicio statim expendenda.

Quid tibi suspectum est, confestim discute quid sit,
Namque solent primo quæ sunt neglecta nocere.

Venus abstinentia cohibenda.

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.

Homo malus fera pessima.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere.
Unum hominem tibi præcipio plus esse timendum.

Sapientia fortitudini præferenda.

Cum tibi prævalidæ fuerint in corpore vires.
Fac sapias, sic tu poteris vir fortis haberi.

Amicus cordis medicus.

Auxilium à notis petito, si forte laboras,
Nec quispiam melior medicus, quàm fidus amicus.

Sacri-

Sacrificium ſpiritus contribulatus.

Cum ſis ipſe nocens, moritur cur victima pro te;
Stultitia eſt morte alterius ſperare ſalutem.

Amicus ex moribus diligendus.

Cum tibi vel ſocium, vel fidem quæris amicum,
Non tibi fortuna eſt hominis, ſed vita petenda.

Avaritia vitanda.

Utere quæſitis opibus: fuge nomen avari,
Quid tibi divitiæ proſunt, ſi pauper abundas.

Voluptas inimica famæ.

Si famam ſervare cupis, dum vivis, honeſtam:
Fac fugias animo quæ ſunt mala gaudia vitæ.

Senem etiam delirum ne irriſeris.

Cum ſapias animo, noli irridere ſenectam:
Nam quicunq; ſenet, ſenſus puerilis in illo eſt.

Opes fluxæ, ars perpetua.

Diſce aliquid, nam cum ſubito fortuna receſſit,
Ars remanet, vitamq; hominis non deſerit unquam.

Mores ex verbis cogniti.

Perſpicito tecum, tacitus quod quiſq; locatur;
Sermo enim mores, & celat, & indicat idem.

Ars uſu juvanda.

Exerce ſtudium quamvis perceperis artem,
Ut cura ingenium, ſic & manus adjuvat uſum.

Vitæ contemptus.

Multum ne cures venturi tempora fati;
Non metuit mortem, qui ſcit contemnere vitam.

Diſcendum & docendum.

Diſce, ſed à doctis: indoctos ipſe doceto:
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum eſt.

Bibendi ratio eſt.

Hoc bibe quod poſſis, ſi tu vis vivere ſanus:
Morbi cauſa malî, nimia eſt quandoq; voluptas:

Ne damnes quod probaveris.

Laudaris quodcunq; palam quodcunq; probaris,
Hoc vide ne rurſus levitatis crimine damnes.

Vivere

Vivere circumspectus utraque fortunâ.

Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto,
Rursus in adversis melius sperare memento.

Studio crescit sapientia.

Discere ne cessa, cura sapientia crescit:
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Parcè laudandum.

Parcè laudato; nam quem tu sæpe probaris,
Una dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Discere ne pudeat.

Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri,
Scire aliquid laus est, turpe est nihil discere velle.

Rebus utendum ad sobrietatem.

Cum Venere & Baccho lis est, sed juncta voluptas,
Quod blandum est, animo complectere, sed fuge lites.

Tristibus & tacitis non fidendum.

Demissos animo, ac tacitos vitare memento:
Qua flumen placidum est, forsan latet altius unda.

Sors sorti conferenda.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum;
Alterius specta, quo sis discrimine pejor.

Ultra vires nihil aggrediendum.

Quod potes id tenta: nam littus carpere remis,
Tutius est multo quam velis tendere in altum.

Cum justo iniquè non contendendum.

Contra hominem justum pravè contendere noli:
Semper enim Deus injustas ulciscitur iras.

Fortuna utraque æquè ferenda.

Ereptis opibus, noli tu mœrere querendo:
Sed gaude potius, tibi si contingat habere.

Ab amico quid ferendum.

Est jactura gravis, quæ sunt amittere damnis,
Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicum.

Tempori non confidendum.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ,
Quocunque ingrederis sequitur mors, corpus ut umbra.

Deus

Deus quibus placendus.

Thure Deum paca, vitulum ſine creſcat aratro:
Nec credas placare Deum, dum cæde litatur.

A potentioribus læſus diſſimula.

Cede locum læſus fortunæ cede potenti:
Lædere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

Caſtiga teipſum.

Cum quid peccaris, caſtiga teipſum ſublnde,
Vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina dolorit.

Amicus mutatus non vituperandus.

Damnaris nunquam poſt longum tempus amicum,
Mutavit mores: ted pignora prima memento.

Beneficiorum collatis attende.

Gratior officiis quo ſis magè charior eſto:
Ne nomen iubeas, quod dicitur, Officiperda.

Suſpicionem tolle.

Suſpectus cavi ſis, ne ſis miſer omnibus horis:
Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt.

Humanitas erga ſervos.

Cum fueris famulos proprios mercatus in uſus:
Ut ſervus dicas homines tamen eſſe memento.

Occaſionem rei commodæ ne prætermittas.

Quamprimum raptenda tibi eſt occaſio prima,
Ne rurſus quæras quæ jam neglexeris ante.

Non lætandum de repentino obitu.

Morte repentina noli gaudere malorum,
Felices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt.

Pauper ſimulatum vitet amicum.

Cum tibi ſit conjunx, nec res, & fama laboret:
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Junge ſtudium.

Cum tibi contingerit ſtudio cognoſcere multa,
Hæc diſcas multa, & vites non velle doceri.

Brevitas memoriæ amica.

Miraris verbis nudis me ſcribere verſus.
Hoc brevius ſenſus fecit conjungere binos.

FINIS.

GLASGOW UNIVERSITY LIBRARY